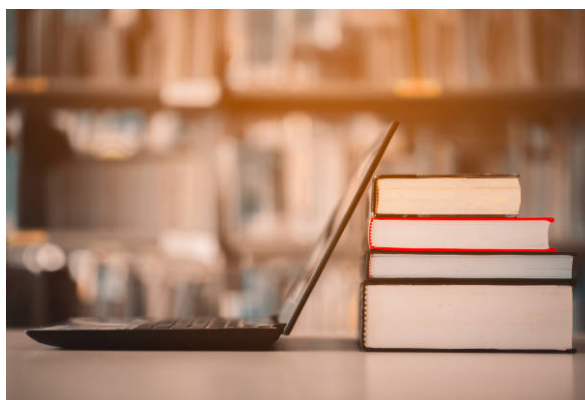

Algemene bepalingen en consumenten

*Meebewegen met de rechtspraak van het HvJEU
over de Richtlijn oneerlijke bedingen*

M.H. Wissink

Hoe zit het ook al weer?

Richtlijn 93/13 heeft impact op huurvoorwaarden

HvJEU

huur van woonruimte door professionele verhuurder ('verkoper') aan bewoner ('consument') valt onder Richtlijn 93/13

(ambtshalve) toets of beding in algemene huurvoorwaarden oneerlijk is

oneerlijk beding bindt de consument-huurder niet

ECLI:EU:C:2013:341 *Asbeek Brusse*

HR

richtlijnconforme uitleg en toepassing NL recht

rechter moet (ambtshalve) toetsen of beding valt onder RI
toetsen of beding oneerlijk is
oneerlijk beding vernietigen
6:233 onder a BW

ECLI:NL:HR:2013:691

Heesackers/Voets

ECLI:NL:HR:2016:340

Ebecek/Trudo

ECLI:NL:HR:2019:1830 *Euribor*

boetebedingen

onderhuur, zelfbewoning, drugs
Van der Hoek WR 2014/55 2018/83
Schelhaas & Schelhaas ORP 2021/6

winstafdrachtbedingen
onderhuur

bewijsbedingen
zelfbewoning

vertragsrentebedingen
huurbetaling

huurprijswijzigingsbedingen
Loos NJB 2022/182; Jongeneel NJB
2022/802

De Waal, GS Huurrecht, Thematisch
commentaar Huur en
consumentenbescherming
Rapport Ambtshalve toetsing III

Ontwikkeling oneerlijkheidstoets

(1) Toetsing beding *ex tunc*

- bij beoordeling beding uitsluitend uitgaan van de datum waarop de betrokken overeenkomst is gesloten en aan de hand van alle omstandigheden rond die sluiting beoordelen **of dat beding op zich een verstoring van het evenwicht** tussen de rechten en verplichtingen van de partijen ten gunste van de verkoper **in zich droeg - ook al zou deze verstoring zich alleen onder bepaalde omstandigheden kunnen voordoen of zou dat beding in andere omstandigheden zelfs ten goede kunnen komen aan de consument**. ECLI:EU:C:2021:68 *Dexia NL* (na ECLI:NL:HR:2017:773 *Dexia*)

(2) Cumulatieve toets

- verwante bedingen meewegen (ook als die niet worden ingeroepen)
- ECLI:EU:C:2016:283 *Radlinger*, ECLI:EU:C:2020:687 *Woningstichting A*

(3) Stevig transparantievereiste als deel oneerlijkheidstoets

- ECLI:EU:C:2014:282 *Kásler*

Kritische(r) beoordeling van consumentenvoorwaarden

- Verschil tussen inhoudstoets en toepassing beperkende werking R&B
  - 6:248 lid 2: toetsing van *beroep* op beding in concrete geval *ex nunc*
  - houdt dus rekening met omstandigheden na contractsluiting en met concrete omstandigheden waaronder beding wordt ingeroepen
  - ECLI:NL:HR:2021:1923 *Martin Garrix*
- Oneerlijkheidstoets geldt onverkort voor ‘oude’ bedingen
  - 6:233 BW m.i.v. 1-1-1993; RI 93/13 m.i.v. 1-1-1995
  - dat – met name bij duurovereenkomsten – in verleden overeengekomen algemene voorwaarden onvoldoende inspelen op ontwikkelingen in rechtspraak, is voor risico gebruiker
  - ECLI:NL:HR:2019:1830 *Euribor*: niet relevant wijze waarop wijzigingsbedingen traditioneel in Nederland werden beoordeeld

Gevolgen oneerlijkheid

Gevolgen oneerlijkheid

1. Overeenkomst moet in beginsel, zonder andere wijzigingen dan schrapping van het oneerlijke beding, voortbestaan (tenzij consument-huurder geen vernietiging beding wil en afziet van bescherming)
2. Herzieningsverbod: niet sleutelen aan het beding
  - een relevant deel van het beding negeren waardoor de inhoud wijzigt ECLI:EU:C:2019:250 *Abanca*; ECLI:EU:C:2021:341 *X Bank*
  - oneerlijk boetebeding redden door matiging 6:94 BW *Asbeek Brusse*
  - oneerlijk beding redden door toepassing 6:248 lid 2 BW of abbb *Euribor*
3. Niet terugvallen op aanvullend recht

dus ook niet
sleutelen met
dwingend
nationaal recht

Niet terugvallen op aanvullend recht

- Kásler-uitzondering: het is wel mogelijk om beding te vervangen door nationale bepaling van aanvullend recht, in gevallen waarin de rechter verplicht zou zijn om de overeenkomst (i) **in haar geheel nietig** te verklaren en (ii) de **consument** daardoor geconfronteerd zou worden met **uiterst nadelige consequenties** (tenzij consument dit niet wil) *Kásler*
- Dus bijvoorbeeld niet bij beding dat Dexia bij tekortschieten recht geeft op toekomstige termijnen, contant gemaakt tegen 5%. Want effectenlease-overeenkomst kan voortbestaan zonder dergelijk beding. Met als gevolg: **verkoper kan geen aanspraak maken op de in een bepaling van aanvullend nationaal recht vastgestelde wettelijke schadevergoeding die zonder dat beding van toepassing zou zijn geweest** (6:74 jo. 6:277 BW) *Dexia NL*

Een nadere beperking van de *Kásler*-uitzondering

- Rechter mag niet leemten in een overeenkomst na schrapping oneerlijk beding verhelpen op de enkele basis van **nationale open normen**, volgens welke de in een rechtshandeling tot uitdrukking gebrachte gevolgen met name worden aangevuld door de gevolgen die voortvloeien uit **het billijkheidsbeginsel of uit de gangbare praktijken**, en die geen bepalingen van aanvullend recht zijn ECLI:EU:C:2019:819 *Dziubak*
- Als geen aanvullende wet? Rechter kan partijen opdragen te onderhandelen over een nieuw beding binnen door rechter bepaald kader ECLI:EU:C:2020:954 *Banca B*

Waarom deze koers?

1. Rechter moet bij vaststelling gevolgen oneerlijk beding (i) evenwicht tussen pp herstellen en (ii) verzekeren dat gebruiker wordt afgeschrikt om dergelijke bedingen op te nemen
Banca B
2. Als gebruiker kan terugvallen op aanvullend recht, komt langetermijndoel RI 93/13 (bestrijden oneerlijke bedingen) in gevaar omdat gebruiker **geen risico** loopt *Dexia NL*
3. Daarom alleen bij uitzondering overeenkomst aanvullen t.b.v. consument *Kásler*
4. Aanvullen met wet, want wettelijke bepaling veronderstelt oordeel wetgever over contractuele evenwicht *Dziubak*
5. En “bevoegdheden van de rechter [mogen] niet verder (...) gaan dan (...) strikt noodzakelijk is om het contractuele evenwicht (...) te herstellen (...). Indien de rechter bevoegd was de inhoud van oneerlijke bedingen **naar eigen goeddunken te wijzigen of te matigen**, zou dit immers de verwezenlijking van [de] doelstellingen in gevaar brengen.”
Banca B

Vaste rechtspraak

- Deze lijn is bevestig in tal van uitspraken, waaronder Grote Kamer-zaken ECLI:EU:C:2020:138 (GK) *Bankia*

Afwijkend? ECLI:EU:C:2020:578 *Caixa*: “dat het feit dat een oneerlijk bevonden contractueel beding [dat consument belast met de hypothecaire vestigings- en doorhalings-kosten] wordt geacht nooit te hebben bestaan, rechtvaardigt dat er eventueel bepalingen van nationaal recht worden toegepast die de verdeling van de hypothecaire vestigings- en doorhalingskosten regelen ingeval partijen het daarover oneens zijn.”

Kritiek

1. Sanctie – beding nietig *en* geen beroep op aanvullend recht – proportioneel?
  - Pavillon & Spanjaard NJB 2021/1392; Jongeneel NJB 2021/1393 (straffeloze wanprestatie); Loos NJ 2021/326; Schelhaas & Spanjaard MVV 2021/4 (bikkelharde sanctie die maatwerk in de weg staat)
2. Geen vertrouwen in rechter die open norm ‘naar eigen goeddunken’ toepast?

Wordt de soep zo heet gegeten?

- BGH 8 oktober 2021 XI ZR 234/20
  - Oneerlijk beding: “Die Spareinlage wird variabel z.Zt. mit ... % p.a. verzinst“
  - Door schrappen beding ontstaat leemte in premiespaarovereenkomst met variabele rente
  - ‘Leemte sluiten’ door *ergänzende Vertragsauslegung* aan de hand van § 133 en 157 BGB (*Treu und Glauben*). Vgl. aanvullen overeenkomst o.g.v. redelijkheid en billijkheid (6:248 lid 1 BW)
- BGH: toepassing van aanvullend recht mag hier
  - in deze *Musterklage* (‘collectieve acte’) wil klaagster ‘aanvulling overeenkomst’ en ziet dus af van bescherming
  - dit is een *Kásler*-geval
- BGH: en dit mag d.m.v. *ergänzende Vertragsauslegung*

Wordt de soep zo heet gegeten? (2)

- BGH: aanvullend recht in zin rechtspraak HvJEU is: aanvullende wetsbepaling die regel geeft voor betreffende geval
  - § 133 en 157 BGB bevatten geen regel van materieel aanvullend recht over renteaanpassing
  - maar *bilden vielmehr allein die Grundlage für die Entwicklung von Auslegungsgrundsätzen*
- BGH: *ergänzende Vertragsauslegung* berust niet op billijkheid (goeddunken rechter) in zin rechtspraak HvJEU
  - *die anzuwendenden Grundsätze knüpfen anhand eines objektiv-generalisierenden Maßstabes an die Typische Vorstellungen und an das Interesse der typischerweise an dem Vertrag beteiligten Verkehrskreise an*
  - dit (i) herstelt het evenwicht tussen pp o.g.v. *eine materielle Ausgewogenheit* en (ii) is afschrikkend voor gebruiker, want die kan beding niet meer eenzijdig vaststellen
- Idem bij toepassing aanvullende werking R&B (6:248 lid 1 jo 3:12 BW)?

Hoe kan je ermee omgaan?

Preventief

1. Oneerlijk beding vervangen door eerlijk beding

- vergt wilsovereenstemming
- complicatie: volgens ECLI:EU:C:2021:341 *Bank BPH*
  - kunnen partijen oneerlijk beding wijzigen mits (i) consument vrijwillig en goed geïnformeerd afstand deed van mogelijkheid oneerlijke karakter in te roepen en (ii) nieuwe beding niet oneerlijk is
  - voorkomt dergelijke wijziging wel nietigheid overeenkomst, maar niet dat rechter aan oorspronkelijke beding eventueel gevolgen moet toekennen om evenwicht te herstellen (tenzij consument dat niet wenst)
- met deze uitleg van RI 93/13 betreedt HvJEU het terrein van het bestaan van (onaantastbare) wilsovereenstemming; gebrek in wilsovereenstemming vertaalt zich alleen in gevolgen van de aanwezigheid van een oneerlijk beding (?)

In procedures: *beding niet oneerlijk*

2. Inhoud beding vaststellen

- uitleg beding gaat vooraf aan toetsing oneerlijkheid beding; uitleg kan meebrengen dat beding niet oneerlijk is. ECLI:NL:HR:2018:1800 *AOV-polis*
NB. niet toegestaan: beding oneerlijk oordelen en *daarna* uitleg bedenken die de oneerlijkheid kan verhelpen. ECLI:EU:C:2021:934 *MP en BP/Bank A*
- complicaties: (i) reële uitleg beding?; (ii) uitleg contra proferentem vereist?; (iii) rol transparantievereiste bij oneerlijkheidstoets na uitleg

3. Inhoud beding beoordelen

- nationale rechter toetst oneerlijkheid en heeft dus enige speelruimte
- beoordeling mede in licht gevolgen oneerlijkheidsoordeel niet de bedoeling
- als beding niet oneerlijk, dan is maatwerk t.a.v. gevolgen mogelijk (matiging boete; beperkende werking R&B *Euribor*)

In procedures: *beding oneerlijk*

4. Conform hoofdregel volstaan met vernietiging beding
5. Bij uitzondering, indien consument dat wil of in *Kásler*-geval, aanvullend recht toepassen
  - aanvullende wet toepassen dan wel partijen laten heronderhandelen onder toezicht rechter *Banca B*
  - aanvullende werking R&B toepassen (BGH). Complicatie: HvJEU mee eens?
6. Indien toepassing aanvullend recht niet is toegestaan: beoordeel of oneerlijke beding zelfde regelt als bepaling van aanvullend recht
  - *zo ja*, dan bepaling van aanvullend recht niet toepassen. Pavillon & Spanjaard NJB 2012/1392
  - complicatie: reële uitleg beding?

In procedures: *beding oneerlijk*

7. Indien toepassing aanvullend recht niet is toegestaan en beding zelfde regelt als bepaling van aanvullend recht: vordering op wettelijk contractuele grondslag (6:74) toewijzen als gebruiker vordering niet baseert op oneerlijk beding?
  - toegestaan volgens Pavillon & Spanjaard NJB 2021/1392:
    - (i) beding is geen deel rechtsstrijd en
    - (ii) rechtspraak HvJEU dat rechter ook moet kijken naar bedingen waarop geen beroep wordt gedaan betrof andere gevallen ECLI:EU:C:2015:397 *Banco Bilbao*, ECLI:EU:C:2017:60 *Banco Primus*
  - complicatie: strookt dit met strekking rechtspraak HvJEU?

8. Indien toepassing aanvullend recht niet is toegestaan en beding zelfde regelt als bepaling van aanvullend recht: beperkende werking redelijkheid en billijkheid toepassen
  - ter correctie van eventuele onaanvaardbare gevolgen van toepassing rechtspraak HvJEU over gevolgen van oneerlijk beding. Jongeneel NJB 2021/1393
  - complicatie: dergelijk nationaal correctiemechanisme mag niet kern van door Unierecht geboden bescherming aantasten Vgl. ECLI:EU:C:1998:222 *Kefalas* en ECLI:EU:C:1996:92 *Pafitis*

In procedures: *beding oneerlijk*

9. Aanvullend recht toepassen, na vernietiging beding dat zelfde regelt als bepaling van aanvullend recht, als dat *in voordeel* consument is
  - bv. na vernietiging beding dat opschorting uitsluit, mag consument opschorten ex 6:262 BW
  - complicatie: geval nog niet beoordeeld door HvJEU, maar lijkt geen probleem gezien ratio rechtspraak HvJEU (evenwicht; afschrikking)

10. (Semi)dwingend recht toepassen na/naast vernietiging beding dat zelfde regelt als bepaling van aanvullend recht, ook in *nadeel* consument
  - complicatie: (i) rechtspraak HvJEU over gevolgen oneerlijk beding betreft toepassing aanvullend recht; status (semi)dwingend recht onduidelijk; (ii) antwoord op samenloopvraag onduidelijk
  - samenloopvraag: moet rechter beding toetsen aan Richtlijn 93/13 (6:233(a) BW), ook indien beding reeds vernietigbaar o.g.v. andere (semi)dwingende wetsbepaling?
  - discussie: Pavillon, TvCH 2018, p. 2; Loos, Alg. voorwaarden 2018/445e; Pavillon & Spanjaard NJB 2021/1392; Schelhaas & Spanjaard MVV 2021/4; Wissink conclusie voor ECLI:NL:HR:2017:2775 *Tio Teach* en WPNR 7179
  - prejudiciële vragen aan HR in zaak 21/04816 over 7:411 BW

In procedures: *beding oneerlijk*

11. Vordering op consument op buitencontractuele grondslag mogelijk

- richtlijn 93/13 ziet niet op vorderingen op buitencontractuele grondslag ECLI:EU:C:2019:936 *Kanyeba*
- complicatie: samenloop vordering op contractuele grondslag en op buitencontractuele grondslag naar nationaal recht mogelijk (6:162, 6:212 BW)?

Conclusie

- Eerdere Europese ontwikkelingen zijn geland in Nederlandse rechtspraak (ambtshalve toetsing, oneerlijkheidstoets, herzieningsverbod)
- Thans zorgt rechtspraak HvJEU over niet toepassen van aanvullend recht na oneerlijk beding voor spanning tussen nationaal (privaat)recht en Unierecht
- Hierop kan soms worden ingespeeld

DANK VOOR UW AANDACHT